

Scriitorul Andrei Fischhoff este unul dintre acele glasuri românești care se fac auzite cu pregnanță în viața culturală israeliană. Volumele sale, publicate atât în România natală, cât și în Israel, vorbesc despre un dor asumat, despre lupta pentru memorie, despre mari iubiri încremenite în poezie.

TRĂGACIUL

*Mă-ntrebi ce rămâne.
Zaful. Esența.
Urma pe buza ceștii.
Apăsarea toartei pe degetul încovoiat
ca pe trăgaci.
Trăgaci fără țevă.
Și, totul, de la început.*

LEII DE GIPS

*În curtea templului din strada Eminescu
doar culoarea ierbii a rămas aceeași
și leii de gips încremenți
deasupra intrării.
Prietena mea, ziarista - umbra rotundă
veghindu-mi venirea în globul de cristal
al copilăriei - încerca să fotografieze totul,
dar totul niciodată nu se poate immortaliza.
Leii, i-am spus, să se vadă leii de gips
și portalul cu inscripția „Ci casa mea fi-va
casa de rugăciuni tuturor semințiilor”.
Glasurile din pereți tac, răzbunate.
Mâine voi privi fotografiile
și iarăși voi uita pentru o vreme.*

LEGĂTURA SUBTERANĂ

*Am întrebat un savant
cu veșminte precum cei din Mea Shearim:
cum se poate?
Cum se poate că focul din literă nu arde
litera din foc?*

*Căci litera și focul una sunt - răspunse împăcat,
și-o clipă din mintea-mi
ca sute de clipe e din neștiutul
ascuns între ceruri
într-un soi de legătură subterană.*

*Dar focul, i-am spus,
focul i-a ars nu numai pe Nadav și pe Avihu,
ci și pe fiii tuturor;
în numele literei sălbăticiei.
Cum se poate, l-am întrebat, cum se poate
litera și focul să aibă aceste două fețe?*

*Noaptea și lumina două fețe sunt și ele
ale aceleiași zile - răspunse savantul.*

*M-am părăsit plecând la hârtiile mele albe
așteptând focul scoțându-le din suflet
litera sufletului meu,
și simt cum
o clipă din mintea-mi e
ca sute de clipe ascunse
între cuvinte.*

Majoritatea evreilor stabiliți în Albania, în anii '30-'40, veneau din Austria și Iugoslavia. În 1941, și în Albania au fost întocmite listele negre antisemite. Fasciștii au încercat, de asemenea, să-i adune pe toți într-un singur oraș și să-i deporteze. Cei aproape 1.000 de evrei stabiliți în orașele Kruja și Berat, veniți din Iugoslavia, Austria și Cehoslovacia, s-au răspândit în familiile albaneze din toată țara. Mustafa Kruja, primul ministru al guvernului albanez de atunci, a luat legătura cu trimisul regelui Victor Emmanuel în Albania, Jakomoni, rugându-l să-i lase pe evreii adunați în lagărul din Mitrovica (Iugoslavia) să ajungă în Albania, ceea ce s-a și realizat. Grăitoare este întâmplarea din lagărul italian din Durrës, unde comandantul lagărului, în ziua capitulării Italiei, a deschis porțile - eliberându-i pe toți evreii închiși - și a distrus listele cu numele lor.

Fostul rege al Albaniei, Ahmet Zog, care la început nu reușise să schimbe ordinele Italiei, după ce și-a pierdut tronul, exilat la Londra, a promis Alianților că, dacă-l vor ajuta să-și recapete tronul, avea să asigure adăpostirea în Albania a

„50.000 de familii evreiești, în jur de 200.000 de suflete, care vor primi 150.000 de hectare de pământ și cetățenia albaneză pentru fiecare”.

Într-un studiu recent, Bernd J. Fischer, profesor de istorie și șef al Departamentului de Istorie a Universității Indiana din Fort Wayne, S.U.A., aduce noi date și argumente legate de viziunea tolerantă și prosemitică a regelui Zog I. Toleranța religioasă în Occident, spune Fischer, în vremea noastră, este deseori măsurată cu tratamentul aplicat evreilor în timpul Holocaustului. Din acest punct de vedere, albanezii și-au făcut datoria cât se poate de bine. Asumându-și riscul, ei și-au deschis porțile țării și ale caselor lor nu doar pentru evreii din Albania, ci și pentru cei de pretutindeni. În concluzie, Fischer spune că evreii din Albania au supraviețuit în procent de 100%. Conferința de la Wannsee a oferit date protrivite căroră, în anul 1941, în Albania se aflau doar 200 de evrei, iar la sfârșitul războiului 1.800.

Firește, cel mai mare sprijinitor și adăpostitor al evreilor, prigoniiți de fiara fascistă, în Albania, a fost, fără îndoială poporul albanez, oamenii simpli. Cel ce a

fost supranumit „Shindlerul albanez”, este țăranul Mefail Biçaku, din satul Qarrishtë lângă orașul Librazhd, care a salvat șase familii de evrei, mai întâi în casa lui, pe urmă în munții Mokrei, până când i-a condus dincolo de granița cu Iugoslavia. Patru evrei au fost salvați de doctorul Kristofor Kristidhi din Tirana.

Mai mult de 103 familii evreiești au fost sprijinite și adăpostite de albanezii simpli în timpul celui de-al doilea război mondial. Mark Menaheni, evreu venit din Skoplje, a fost salvat de bătrâna Dhorkë Kovaçi din Kolonja, care, la intrarea naziștilor în casă, l-a împins pe Menahen în patul ei nupțial și l-a prezentat drept soț. Fiii lui Israel au ajutat, precum albanezii, mișcarea de eliberare națională a Albaniei. Opt dintre ei și-au dat viața pe câmpul de război.

După 1990, o parte a evreilor din Albania, au pornit spre Ierusalim. Precum scria corespondentul ziarului „New York Times” în Ierusalim, Enri Kamp, în numărul din 11 aprilie 1991, „ei [evreii - n.n.], când au ajuns, erau circa 300. Printre ei, se găseau și albanezi căsătoriți cu israelience...”.